

İki Mühim Soru

1. SORU

- Kendilerine peygamber ulaşmayan, Allahu Tealayı hiç bilmeyen insanların ahretteki durumu acaba ne olacaktır?

Âdil-i Mutlak olan Cenab-ı Hak, her insana bu dünya imtihanını kazanacak bir akıl ihsan etmiş, ayrıca o aklın istikamet dairesinde yürümesine yardımcı olacak, ona yol gösterecek peygamberler göndermiştir. Bir kaptan ne kadar bilgili ve mahir olursa olsun, yine de bir haritaya ve pusulaya muhtaçtır.

Bir ayette mealen şöyle buyrulur:

“Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım.”¹

Bazı müfessirler **liya’budun** (bana ibadet etmeleri) kelimesini **liya’rifun** (beni tanımaları) olarak da tefsir etmişlerdir. Çünkü insanın yaratılışındaki esas maksat marifetullah yani, Halık’ını bilmek, O’na itaat ve ibadet etmektir. O’na nasıl ibadet ve itaat edileceğini ve marziyyatının ne olduğunu bildirenler ise peygamberlerdir.

Bunun içindir ki, Hanefîlerin itikattaki imamı olan Mâtürîdî’ye göre; dünyanın ücra bir köşesinde veya esaret altındaki bir beldede dünyaya gelip te bir peygamber ismi duymayan bir insan, sadece akli ile bu âlemin bir yaratıcısı olduğunu bilirse ehl-i necat olur.

Merhum Ömer Nasuhî Bilmen’in bu mevzu ile ilgili açıklamalarını sadeleştirerek takdim edelim:

“Fetret zamanında yaşayan ve kendilerine peygamber sesi ulaşmayan kimseler dahi, Cenâb-ı Hakk’a iman etmekle mükelleftirler. Çünkü, onların akılları ve bozulmamış fitratları kendilerini Allah’ı bilmeye ve birliğine inanmaya götürür. Fakat, bunlar diğer dinî hükümlerden mesul değildirler. Çünkü, bu gibi hükümler, peygamberler tarafından tebliğ edilmedikçe akılla anlaşılabilir.”

“Fetret, 'kesilme' mânâsındadır, peygamberlerin gönderilmesine ara verilerek, İlâhî vahyin kesildiği zamana denir. Bilhassa Hz. İsa ile son Peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.) arasında geçen zaman için kullanılır.”

Böyle bir zamanın insanlarına '**ehl-i fetret**' denilir."

"Peygamberimizin, peygamber olarak gönderilmesinden sonra, dünyaya gelen, yalnız olarak, dağ başında veya yeryüzünün bilinmeyen bir yerinde yaşayan ve kendilerine İslâm'ın sesi ulaşmayan kimseler de fetret zamanında yaşamış insanlar hükmündedir."

"Dolayısıyla, bunlar bu cihetle mazur sayıldıklarından namaz, oruç ve zekât gibi dinî hükümlerle mükellef olmazlar. Ancak, Cenâb-ı Hakk'a iman etmenin bunlara farz olup olmadığı konusunda ihtilâf vardır. Eş'arîye'ye göre sırf akıl ve fikir Allah'ı bilmede yeterli değildir. Herhalde Allah'a imanın kişiye vâcib olması, peygamberler ile sabit olur. Fetret devri insanları, imân etmemekten dolayı Cehennem'e konulmazlar. İmam Eş'ari bu hükmüne, '**Biz bir kavme Resûl göndermedikçe azab etmeyiz.**'² âyetini delil gösterir. Fakat Mâtüridîye imamları derler ki: Cenâb-ı Hakk'a iman etmek yaratılışın gereğidir. Herkes akıyla Allah'ın varlığını anlayabilir. Bir insan nerede ve hangi zamanda bulunursa bulunsun, daima, uyanık fikrine çarpan, hikmet ve sanatla yaratılmış binlerce eseri görüp dururken, bunların Yüce Yaratıcısının varlığına akılla yol bulamaması câiz görülemez. Âyette, '**azab etmeyiz**',ifadesinden maksat ise, dünya azabıdır, âhiret azabı değildir. Yahut, bu âyetin ifâde ettiği azap etmeme durumu; anlaşılması mümkün olmayan din hükümlerini yerine getirilmemesine aittir. Yoksa, Allah'ı bilmenin terki mânâsına gelmez."

2. SORU:

- Peygamberin ismini ve vazifesini işiten, ancak bundan menfi şekilde haberdar edilen kimselerin durumu ne olacak?

Bu soruya cevap olarak, İmam-ı Gazâlî Hazretleri'nin aşağıdaki tasnifine göz atalım. Bu tasnifinde İmam-ı Gazâlî Hazretleri o zamanda yaşayan Hıristiyanların ve henüz Müslüman olmamış bulunan Türklerin durumunu ele almakta ve şöyle buyurmaktadır:

"İnancıma göre, inşaallah Allah-u Teâlâ, zamanımızdaki Rum, Hristiyan ve Türklerin pek çoğunu da Rahmet-i İlâhiye şümûlüne alacaktır. Bunlardan maksadım, uzak memleketlerde yaşayan ve kendilerine İslâm'ın dâveti ulaşmayan Rum ve Türklerdir. Bunlar üç kısımdır:

1. Hazret-i Muhammed'in (s.a.v.) ismini hiç duymamış olanlar. Bunlar ehl-i necattır ve cennete gireceklerdir.

2. Hz. Peygamber'in ismini, onun güzel vasıflarını ve gösterdiği mucizeleri

duymuş olanlar. Bunlar, buna rağmen ona iman etmezlerse kâfir sayılırlar ve cehenneme girerler.

3. Bu kimseler, tâ küçüklüklerinden beri Hz. Peygamber'i 'İsmi Muhammed olan ve peygamberlik iddiasında bulunmuş biri' şeklinde tanımışlardır. Tıpkı bizim çocuklarımızın 'Müseylemetül Kezzap olan yalancı birinin peygamberlik iddia ettiğini' duymaları gibi. Kanaatime göre bunların durumu birinci grupta olanların durumu gibidir. Çünkü bunlar Hz. Peygamber'in ismini, haiz bulunduğu vasıfların zıdlarıyla birlikte duymuşlardır. Bu ise hakikati araştırmak için insanı düşünmeye ve araştırmaya sevk etmez."[3](#)

Bugün de çeşitli ülkelerde İmam-ı Gazâlî Hazretleri'nin tasnifindeki üçüncü gruba giren insanlara rastlamak mümkündür. Dünyanın ücra bir köşesinde içtimaî hayattan uzak ve Din-i Hakk'ı bulma imkânından mahrum kimseler olabileceği gibi, esaret kamplarında hür dünyanın varlığından bile habersiz nice mazlumlar vardır. Bunların içinde buldukları hayat şartları ve imkânları ile Din-i Hak olan İslâm dinini bulmalarının zorluğu meydandadır. Hikmeti nihayetsiz ve rahmeti her şeyi ihata eden Allah-u Azimüşşân'ın bu gibi kimselere muamelesi, elbette içinde buldukları şartlarla mütenasip olacaktır.

Dipnotlar:

[1](#) Zariat Suresi, ayet, 56.

[2](#) İsra Suresi 17/15

[3](#) İmam-ı Gazâlî, İslâm'da Müsamaha, s, 60-61 (Terc. Süleyman Uludağ)